

Fr. Maslja-Podlimbarskega zbrani spisi. I. zvezek. Uredil Janko Šlebinger. V Ljubljani, 1923. Izdala in založila »Tiskovna zadruga«. Str. XXII + 448. — Podlimbarski ni klasik in še ne bo. Bolj kot pero, so ga razglasili dogodki okoli njegovega najširšega dela »Gospodin Franjo«. Tako je prišel do imena, ki bi ga kljub precej obširnemu tekstu ne bil dobil. Je pripovednik, a ne oblikovatelj, povečini avtobiografičen, prijeten, a nič zanimiv. Sega samo do spoznanja provincialca, ki lahko prehodi ves svet in prebrska vse literature, a ostane, kar je bil: pripovedovalec anekdot, ljubitelj citatov, napisanih in nenapisanih. Rad pokaže, kaj je bral in kaj sam misli. Tak navdušenec je lahko zmožen velike človeške in domovinske ljubezni, a ostane mu prikrto vse najpreprostejše, ker hodi samo po vrhu in gleda iz svojega starega prepričanja in ni še nikoli potopil svojega pogleda v dno človeka. Podlimbarski bi bil težko uspel v kaki drugi dobi kot v času najširšega domovinskega melo-realizma, tedaj, ko so leposlovni listi edini tešili željo po lahkem in zanimivem branju. Naš prvi zvezek obsega slike in črtice, večinoma iz vojaškega doživljanja, ljubljansko povest *Gorski potoki* in precej dobro zgodbo *Tovariš Damjan*. Ti spisi segajo v dobo od l. 1886—1902. Med črticami je zlasti znana »Kako sem prvokrat romal«, spominjajoča na Erjavčevo »Ena noč na Kumu« in podobne slike pri Jurčiču in drugod. Realistično je intimno zajeta, a ne s toliko plastiko in toploto, kot jo čutimo pri Erjavcu. Sicer Podlimbarski v tem zvezku ne kaže posebnega razvoja. Že v početku piše precej širok, primitiven, a dovolj gibek jezik. Njegov razgovor je povečini neistinit, obnavljajoč in zanesen, ne neposreden, kot bi pri realistu pričakovali. Če primerjamo zapiske v dnevniku, ki ga navaja urednik, vidimo, kako je Podlimbarski šel le mimo literature, da mu je bila, dasi nezavestno, bolj lastna uteha kot poklic.

Urednik je to tudi čutil. Svojega pisatelja ni napel na platno, le rahlo ga je prislonil na dobo; spremlja bolj njegovo zunanjo življenjsko pot in se ne bavi mnogo z estetičnim razmotrivanjem posameznih del. Tudi opombe imajo bolj zunanje literarno-zgodovinske in bibliografske podatke; večina so oprte na Podlimbarskega beležnice. Tekst je ohranjen skoro brez retuširanja in prenesen samo na današnji pravopis. Urednikovo delo je hvalevredno.

Fr. Koblar.

Dr. Fr. Zbašnik: *Žrtve*. Povest. Iz Ljublj. Zvona XXI, 1901. V Ljubljani, 1925. Izdala Zveza kulturnih društev (Zbirka Prosveti in zabavi, 10. zv.). Založila Tiskovna zadruga. Strani 180. — To knjigo so zelo neokusno naznanili, vendar po resnici in zaslugi, tako, kot je neokusna sama. Izdaja kaže grd namen. Politična podlistkarija, ki je zašla v kulturni list, je našla 24 let pozneje spet kulturno založništvo! Pisatelj sam je malo simpatičen pojav pri nas. Pod različnimi tvrdkami je nudil svoje blago, povsod po svoje: za ljudstvo, za inteligenco, pri Mohorjevi, mesečnikih, knjižnicah in v podlistku. Že Iz viharja v zavetje nam je bila mladim ljudem zoprna — pa to nejevoljo je morala prepoditi zabavna Izjava (Jutro 1. julija 1925). Zdaj tudi jasno vemo: Vse to je samo postranska deca našega tako klavnega

naturalizma. V svojih »boljših« delih, za inteligenco, Zbašnik sentimentalno posiljuje in zaljša svoje materialistično gledanje na svet. Tako reprezentativno delo so zlasti »Žrtve«. Strasten strankar človečansko poboljšuje svoje nasprotnike: pol je svetega, pol nečednega; pol nebes, pekla, a vse preide končno v neodkrito ginjenost. Slab duhovnik, dobri njegovi nasprotniki, društva, bratovščine, konsum, časopisi, volitve, agitacija je vsebina povesti. Pomilovanja vreden je pisatelj tam, kjer skuša biti dovtipen in duhovit. Vsa neposrednost se kaže tudi v kratki označbi ljudi: liberalci in klerikalci. Sestava te naturalistične povesti je zasnovana na romantičnem sporejanju motivov in na slučajnostih. Tako ležita končno oba junaka — pozitivni: mizar Tomaž, in negativni: župnik Rajmund ob istem času kot mrliča v cerkvi. — Če vsebino te povesti obrnemo na njeno umetnost, smo zadeli pravo. Ta slučaj nam kaže, v kakih gnilih okoliščinah se je kretala naša ljudska literatura. Zveza kulturnih društev pa, ki je dosedaj v svoji zbirki izdala vrsto dostojnih in dobrih del, nosi za to dejanje odgovornost. Anton Stražar bo lahko kmalu priznan literat.

Fr. Koblar.

Anton Vadnjal: *Otoški postržek*. Mohorjeva knjižnica 7, Prevalje, 1925.

Knjiga svetlega slovenskega optimizma, lepa, še nedotaknjena, to se pravi, novo odkrita domačnost okoli Borovnice in Postojne. Življenjska modrost zrelega moža in umetnika, ki je natihem in samem zorel, ne kakor so starešine Mencinger v Hojo, Tavčar v Cvetje in Finžgar v Študenta. Mencinger je sicer Vadnjalu rahlo kumil (XI. poglavje: sanje na Nanosu; sanje pod Triglavom). Žal, da je hotel biti Vadnjal kot Finžgar bolj vzgojen nego čisto svojsko umetniški, in zato ne doseže ne Hoje ne Cvetja. Iz tega prvenca tudi še ni lahko perspektivirati, kaj je bil Vadnjal včeraj in kaj bo jutri! Zdi se mi, da se je v »postržku« še iskal med slogom šolarskoprimitivnega stavkovja in svojo besedo, ki je poutirana domačnostno in izvorno humorno. Iz te besede se zrcali povsem svoj človek, mislec in umetnik. Nima patosa modernih, nima geste njihove; ima več: modernost v vsej smeri: svoj čud in svoj »Gemüt«.

Naj se povsem najde!
Dr. I. Pregelj.

Slovenske balade in romance. Antologija. Uredil C. Golar. V Ljubljani, 1925. Zvezna tiskarna. Splošna knjižnica, 51.

»Pričujoča zbirka je urejena samo po estetičnem merilu,« pravi Golar. To je osebna resnica, ki je jaz ne bi podpisal. Zato ne, ker mi je iz tega, kar Golar v romanci in baladi povedati ve, dovolj jasno, da Golar o romanci in baladi kaj malo ve. Kako naj potem estetično ureja in izbira? Povem še, da sedaj učimo v četrti šoli humanistične gimnazije, da je Orglar — parabola ne romanca, živopisec in Marija — legenda ne balada, Turki na Slevici prav tako legenda in Gestrinova najboljša balada, tista o prepelici ne pa Vrnitev. Tudi vedo že srednješolci, da je v Prešernovi o Rozamundi izpadel neki verz, kar je Slovincem — Golarju še ne — povedal Korš ozir. Prijatelj, ki Golarja tudi zato ne bo vesel, da mu je lagodno navel — nezavedno seveda — grd štilizem: »biserov, da so lesketali na

solncu in okrasili prsi narodne duše. Da je Golar uredil med močno zastopane pevce balad še sebe, je morda estetično. Dejal bi, da pa je nekoliko — netaktno.

Dr. I. P.

Pesme M. M. Rakića. Izdanje »Nove Evrope«. Zagreb, 1924.

Milan Rakić znači ob Jovanu Dučiću slovitega modernega srbskega lirika (roj. 1876., zdaj poslanik v Sofiji). Bogato zbirko iz svoje nebogate pesmi je priredil sam in se tako okusno populariziral, tembolj, ker njegovih prvih pesniških izdaj ni več na knjižnem trgu. Njegovo poezijo, ki s svojim trpko verbalnim nastrojstvom Slovincu ne bo kar tako lahko umljivo berilo, označuje Skerlić čudovito jasno in polno. Jaz nisem v Rakiću našel veliko srbstva. Pač pa sem se uverjal od stiha do stiha, da čitam francosko liriko v srbski besedi. Kot Slovinc v Rakića kljub Skerliču globlje ne — morem.

Dr. I. P.

Dr. Velimir Deželić: Zvuci iz katakomba, 1924. Izdanje Pijeva Društva u Zagrebu. Deželić je učenec Dj. Arnolda in H. Badalića. Učenec ni presegel učitelja. Zaslužni katoliški duševni delavec in predsednik založnici, ki mu je pietetno za šestdesetletnico posvetila knjižno divno novo izdajo »zvokov«, ni lirik svojega lica, kakor se tudi v romanu ni našel povsem iz sebe. Beseda mu je plemenito patetična, a obledela. Vonj se je zdavna obletel. Prej je seveda še blodil v moderno hrvaško katoliško liriko, v kateri stoji Deželić z omenjenima učiteljema kakor trojica hrvatsko-vernih seniorov. To vse je Maraković v pripombah k izdaji tudi povedal, — a med vrsticami.

Dr. I. P.

I. S. Baar: Križev pot. Roman češkega duhovnika. Prevedel Vojteh Hybášek. (Mohorjeva knjižnica, 4.) Prevalje, 1925.

Vojteh Hybášek in Fr. Albrecht nam popularizirata češkega kat. pripovednika Baara. Ali je Križev pot prevoda vreden? Je in ni. Zato, ker je potrebna pridiga tudi Slovincem, je. Ker ni umetnina, nego le kaj ceneno zamišljen štilizem, ni! Hybášek tolmači, a ne ume preobleči že v izvirniku stilistične presnove potrebnega besedila.

A. K. Tolstoj: Knez Serebrjani. Roman iz časov Ivana Groznega. Prevel Al. Benkovič. (Mohorjeva knjižnica, 5.) Prevalje, 1925.

Ob Tolstega romanu, naj omenim, da diha ta folklorno bogata, romantična zgodba mnogo tega, kar poznamo iz Sienkiewiczovega Z ognjem in mečem. Ne vem, če je že kdo ugotovil to sorodnost, recimo odvisnost pri Poljaku. Benkovičev prevod je slovenski drugi prevod in seveda boljši od prvega, ki ga ni več na knjižnem trgu. Nekaj literarnega uvoda v roman bi knjigi nikakor ne bilo škodilo.

Dr. I. P.

GLASBA.

Slovensko glasbeno življenje v letu 1925.

Današnja zindustrijalizirana Evropa splošno bo-leha na umetnostni stagnaciji. Ker se v našem času materialne dobrine večinoma višje cenijo od duševnih, utriplje umetnostno življenje le slabo; odtod večne krize opernih, koncertnih, založniških podjetij, odtod padanje produkcije in kvalitete. Preživlja se tudi ona individualna, subjektivna umetnost, ki je

bila v svoji kratkoživi originalnosti tako zelo podobna raketam, ki te ne zanimajo več, ko so dogorele. Prav taka je usoda umetnine iz tega časa, ki je romala v zgodovinski koš, kakor hitro je pokazala svojo originalno barvo, zato se nič velikega, trajnega ni ustvarilo v polpreteklem času. Končno je dandanes v umetnosti sploh bolj čas arhitekture in plastike, kakor pa tako malo otipljivih vrednot, kakršne so glasbene in literarne, in tako boleha današnja evropska glasba na teh boleznih v vseh udih. Slovenska pa ravno tako.

Naj sledi tu pregled letošnjega slovenskega glasbenega, produktivnega in reproduktivnega ter ostalega dela, kateremu pregledu naj končno pridamo kratek resume in potrebe, ki se po tem facitu kažejo za bodočnost.

Operna produkcija: Ljubljanski operni upravi sta bili letos izročeni dve izvorni operni deli: A. Foersterjeva opera »Za dom in rod« in H. Sattnerjeva »Tajda«. Skladatelj R. Savin je dovršil opero »Matija Gubec«, M. Kogoj je instrumentiral opero »Črne maske« in L. Škerjanc dela dalje na svoji operi »Mlada Breda«.

Instrumentalna produkcija: A. Lajovic je dovršil »Scherzo« in E. Adamič »Ljubljanske akvarele« (6 stavkov) za orkester. Na koncertu Bravničar-Kogoj dne 25. maja so se dajale nove izvirne instrumentalne skladbe, M. Bravničarja »Continuo«, »Presto«, »Valse«, »Vivace scherzoso«, »Largo«, »Presto burlesco«, vse za klavir; isti skladatelj ima dovršeno še »Sonato za klavir in violino« in dvoglasno »Klavirsko suito« v treh stavkih. Na omenjenem koncertu je dal izvajati M. Kogoj svoj »Andante« za violino in klavir, »Piu mosso« in »Capriccio serioso« za klavir in »Fugo za klavir« štiriročno. Dalje smo o priliki plesnega večera Vlček - Wisiakova v oktobru čuli A. Balatkovo skladbo za klavir »Preludij«, v Celju pa so se na koncertu tamkajšnje »Glasbene Matice« proizvajale nove komorne in vokalne skladbe S. Osterca.

Vokalnoinstrumentalna produkcija: E. Adamič je zložil skladbo »V samostanu« za godala in petje, J. Ravnik »Kmetiško« s klavirjem štiriročno, L. Škerjanc tri »Kmetiške pesmi« s klavirjem, S. Premrl »štiri ženske zборе« s klavirjem, M. Bravničar »Otroci molijo« in »Jaz bom umrl«, »Osamljena«, »Rdeča roža« za glas s spremlj. klavirja, M. Kogoj »Hvala čarovnici« in »Letski motiv«, »Fragment iz Edipa«, pesmi s klavirjem.

Vokalna produkcija: Izmed treh glasbenih revij, ki so pri nas izhajale v tem letu, je prinesel »Cerkveni glasbenik« več skladb, zborov in zbornih skladb z orgljami skladatelj: Bricelj, Čadež, Dolinar, Jobst, Kimovec, Mav, Premrl, Tevž in Tomc. Posebej je izdal S. Premrl še »Deset mašnih pesmi« za mešan zbor, deloma z orglami in »Miserere« za moški zbor v samozaložbi, pripravljenih pa ima za izdajo še več evharističnih pesmi, dr. F. Kimovec tudi več evharističnih pesmi, antifon in »Slovenski Te Deum«, Hochreiter in Sattner sta pripravila novo zbirko »Marijinih pesmi«, D. Doktorič v Gorici je izdal »Devet Marijinih pesmi«; cerkvene skladbe avtorjev K. Adamiča, Jobsta, Klemenčiča, Mava, Vodopivca in Železnika pa še čakajo založbe. »Pevec«, glasilo Pevske zveze, je prinesel skladbe skladatelj E. Adamiča, S. Premrla, H. Sattnerja, M. Tomca, V. Vodopivca in H. C. Vogriča.